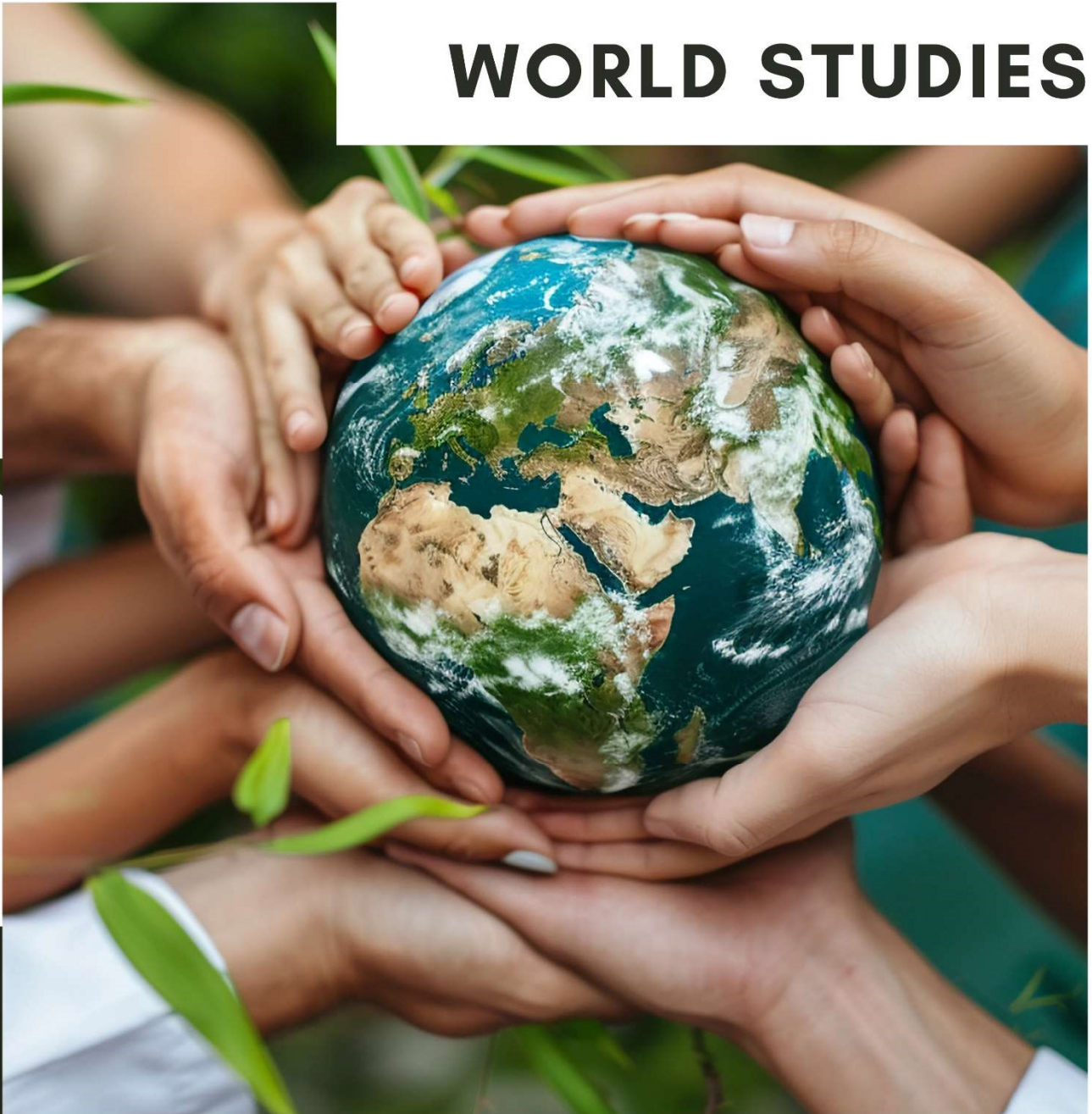

VOL 4. ISSUE 10

JOURNAL OF CONTEMPORARY WORLD STUDIES

zenodo

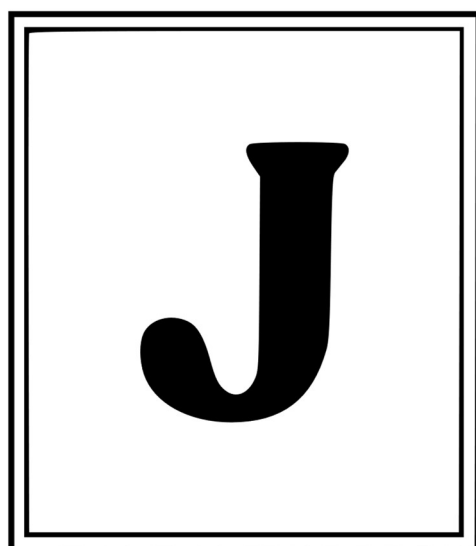
OpenAIRE | EXPLORE

ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

ISSN:
3030-3311

VOLUME | 4 ISSUE | 10 | JUNE | 2026

JCWS

MAHALLIY ISHLAB CHIQRARISH KORXONALARI RAQOBATBARDOSHLIGINI BAHOLASH: ZAMONAVIY YONDASHUVLAR, MEZONLAR VA USULLAR

Buriyev Ubaydulla Bozor o'g'li

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti "Raqamli iqtisodiyot" kafedra o'qituvchisi

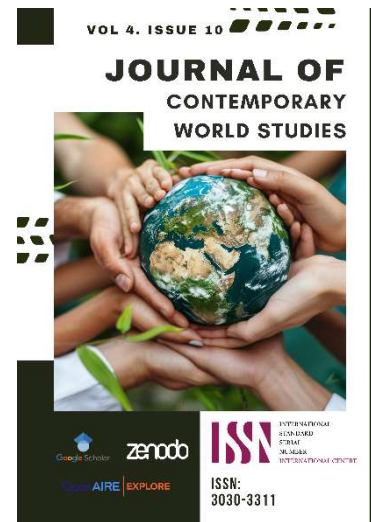
e-mail: buriyevubaydulla197@gmail.com

ANNOTATION:

Ushbu maqolada mahalliy ishlab chiqarish korxonalarining raqobatbardoshligini baholash masalasi ko'rib chiqiladi. Zamonaviy iqtisodiyotda innovatsion yondashuvlar, raqamli transformatsiya va bozor ulushini tahlil qilish kabi zamonaviy yondashuvlar muhim ahamiyat kasb etadi. Maqolada keltirilgan tavsiyalar, jumladan, innovatsion salohiyatni oshirish, resurslardan samarali foydalanish, global integratsiya va korxonalar samaradorligini oshirishga va ularning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

KEYWORDS:

Mahalliy ishlab chiqarish, Raqobatbardoshlik, Innovatsion rivojlanish, Raqamli transformatsiya, SWOT-tahlil, Ekonometrik modellash, Mahsulot sifati, Moliyaviy barqarorlik, Ishlab chiqarish quvvatlari, Innovatsion faoliyat, Global integratsiya.

June 25, 2026,
Published Date:
June 30, 2026

Journal Website:

<https://d-prensa.com/index.php/jcws/>

License

This work is licensed under a
[Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Kirish. Mahalliy ishlab chiqarish korxonalari iqtisodiyotning asosiy tayanchi bo'lib, ularning raqobatbardoshligi milliy iqtisodiyotning barqaror o'sishiga xizmat qiladi. Zamonaviy iqtisodiyotda korxona raqobatbardoshligini aniqlash uchun innovatsion yondashuvlar, aniq mezonlar va samarali usullardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Raqobatbardoshlikni baholashda quyidagi zamonaviy yondashuvlar ishlatiladi:¹⁾Korxonaning texnologik yangiliklarni joriy etish darajasi va innovatsion faoliyati baholanadi. Bu yondashuv ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va mahsulot sifatini yaxshilash imkonini beradi².

Raqamli texnologiyalarni joriy qilish va avtomatlashtirish orqali samaradorlikni oshirish, shuningdek, bozordagi o'zgarishlarga tezkor javob berish imkoniyatlarini aniqlash³. Mahalliy va xalqaro bozorda korxonaning egallagan ulushi uning raqobatbardoshligini ko'rsatuvchi asosiy indikatorlardan biri hisoblanadi⁴. Korxonaning raqobatbardoshligini baholash uchun quyidagi asosiy mezonlardan foydalaniladi:

Mahsulot sifati va narxi
Mahsulotning xalqaro standartlarga muvofiqligi va narxning raqobatbardoshligi baholanadi bunda mahsulotning iste'molchi kutgan talablariga, funksional va estetika xususiyatlariga mosligi. Sifatga mahsulotning bardoshlilik, mustahkamligi, xavfsizligi, ishlash qulayligi va materiallarning sifatiga bog'liq omillar kiradi.

Moliyaviy barqarorlik
Korxonaning moliyaviy ko'rsatkichlari, xususan, rentabellik, likvidlik va qarzdorlik darajasi tahlil qilinadi bu darajalar alabatta ijobi kursatkich bulsa bunda korxonalar

rivojlanishda diyish mumki, agarda bu teskari holatda bulsa korxonani moliyaviy axvoli yomonligidan dalolat beradi.

Ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanish darajasi Resurslardan samarali foydalanish va ishlab chiqarish hajmining barqarorligi muhim mezonlardandir. Resurslardan samarali foydalanish — bu ishlab chiqarish jarayonida mavjud resurslarning maksimal darajada ishlatilishini anglatadi. Resurslar, shu jumladan, xom ashyolar, ishchi kuchi, texnologiyalar va energiya, kompaniyaning samarali ishlashini ta'minlashda asosiy omillar hisoblanadi. Samarali resurslardan foydalanish quyidagilarni ta'minlaydi:

Ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish yaxshi boshqariladigan resurslar yordamida ishlab chiqarish jarayonlari yanada samarali bo'ladi, bu esa xarajatlarni qisqartirishga olib keladi. Ishlab chiqarish hajmini oshirish resurslar samarali ishlatilsa, ishlab chiqarish hajmi oshadi, bu esa korxonaning bozor ulushini kengaytirishga va daromad olish imkoniyatlarini yaxshilashga yordam beradi. Korxonalarni bozordagi urnini belgilashda **raqobatbardoshlikni oshirish** barqaror ishlab chiqarish korxonaning bozor talablariga mos kelishini ta'minlaydi, bu esa raqobatchilarga nisbatan ustunlik yaratadi buning uchun samarali resurslardan foydalanish yuqori sifatli mahsulotlarni past xarajatlar bilan ishlab chiqarishga imkon beradi.

Korxona raqobatbardoshligini baholashda quyidagi usullar qo'llaniladi:

SWOT-tahlil Korxonaning kuchli va zaif tomonlari, imkoniyatlari va xavflarini tahlil qilish orqali strategik qarorlar qabul qilinadi bu korxona yoki tashkilotning ichki va tashqi muhitini tahlil

² Porter M. E. Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance. The Free Press, 1985.

³ Schwab K. The Fourth Industrial Revolution. Crown Business, 2017

⁴ Kotler P. Keller K. L. Marketing Management. Pearson, 2016

qilish usuli bo'lib, uning kuchli va zaif tomonlari, imkoniyatlari va xavflarini aniqlashga yordam beradi. SWOT tahlilining asosiy maqsadi — korxona yoki tashkilotning hozirgi holatini baholash va kelajakdagi strategik qarorlarni qabul qilishda yordam berishdir. Bu taxlil orqali korxonalarni holatini urganishga katta yordam beradi⁵.

Benchmarking Raqobatchilar bilan solishtirish orqali korxonaning qaysi jihatlarda ustun yoki zaif ekanligi aniqlanadi bunda korxona raqobat bardaoshlikka qay darajada ekanligini aniqlab olishi mumkin. **Balanced Scorecard (BSC)** Moliyaviy, mijozlar, ichki jarayonlar va o'rganish va rivojlanish

ko'rsatkichlari asosida baholash usuli, bu usul orqali tashkilotlarning qisqa va uzoq muddatli strategik maqsadlariga erishish uchun barcha faoliyat turlarini muvofiqlashtirishni ko'zda tutadi⁶.

Ekonometrik modellash Statistika va matematik modellar yordamida korxonaning raqobatbardoshlikka ta'sir etuvchi omillari o'rganiladi va bu orqali biz korxonalarga kelatgan xaf xatarlarni oldinda kura bilish imkoniyatini beradi va kiyingi davrlar uchun rejalarini ishlab chiqish imkoniyatini beradi.

Mahalliy ishlab chiqarish korxonalarini baholashda quyidagi jadval va ma'lumotlardan foydalanish mumkin:

Mezonlar	Baholash Indiktorlari	Asosiy Ko'rsatkichlar
Mahsulot sifati	Xalqaro sertifikatlar, mijozlar bahosi	ISO sertifikati, mijozlar qoniqish darajasi
Moliyaviy barqarorlik	Rentabellik, qarzдорlik koeffitsienti	ROA, ROE, Debt-to-Equity
Innovatsion faoliyat	Tadqiqot va ishlanma mablag'lari	R&D xarajatlari, patentlar soni
Bozor ulushi	Bozordagi ulush, sotuv hajmi	Mahalliy va xalqaro sotuv hajmi

Bu kursatkichlar orqali korxonalarni bozorda raqobatini va tutgan urnini sifat darajasini aniqlab beruvchi kursatkichlar hisoblanadi. Mahalliy ishlab chiqarish korxonalarini samarali boshqarish va ularning raqobatbardoshligini oshirish uchun quyidagi taraflarni hisobga olish lozim:

Innovatsion salohiyat: Ilmiy tadqiqot va ishlanmalarga yetarli e'tibor qaratish orqali korxonalar yangi texnologiyalarni tezda joriy qila oladi. Bu, o'z navbatida, mahsulot sifati va ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi.

Resurslardan samarali foydalanish: Korxona resurslari, xususan, moddiy va inson resurslarini optimal

boshqarish orqali xarajatlarni qisqartirish va ishlab chiqarish hajmini oshirish mumkin.

Global integratsiya: Mahalliy korxonalar xalqaro bozorlarda faoliyat yuritish orqali yangi mijozlar topishi va xalqaro raqobatchilar bilan tajriba almashishi mumkin.

Ekologik mas'uliyat: Mahsulotlar ishlab chiqarishda ekologik mezonlarga rioya qilish nafaqat korxonaning ijobiy imidjini oshiradi, balki kelgusidagi barqaror rivojlanishni ham ta'minlaydi.

Xulosa

Mahalliy ishlab chiqarish korxonalarini raqobatbardoshligini oshirish uchun zamonaviy yondashuvlar, mezonlar va usullardan foydalanish strategik ahamiyatga ega. Yuqorida keltirilgan

⁵ Gürel E., Tat M. SWOT Analysis: A Theoretical Review. The Journal of International Social Research, 2017.

⁶ Kaplan R. S., Norton D. P. The Balanced Scorecard: Translating Strategy into Action. Harvard Business Review Press, 1996.

yondashuv va usullar nafaqat korxona samaradorligini oshirishga, balki milliy iqtisodiyotning barqaror o'sishiga ham xizmat qiladi. Innovatsiyalarni qo'llash va raqamli transformatsiyani tezlashtirish korxonalar raqobatbardoshligini mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, resurslardan samarali foydalanish va global integratsiyaga e'tibor qaratish muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining iqtisodiy rivojlanish strategiyasi. T.: O'zbekiston, 2023.
2. Petrov, I.V. (2020). *Innovatsion rivojlanish va raqobatbardoshlik: nazariya va amaliyot*. Moskva: Ekonomika.
3. Porter M. E. *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. The Free Press, 1985.
4. Schwab K. *The Fourth Industrial Revolution*. Crown Business, 2017.
5. Kotler P. Keller K. L. *Marketing Management*. Pearson, 2016.
6. Gürel E., Tat M. *SWOT Analysis: A Theoretical Review*. The Journal of International Social Research, 2017.
7. Kaplan R. S., Norton D. P. *The Balanced Scorecard: Translating Strategy into Action*. Harvard Business Review Press, 1996.